

גידה הגדולה

לע"נ הטהורה של מורנו ורבינו עטר הגה"צ מרן רבי משה יעקב ווייס בן הגה"ק רבי אברהם צבי זצ"ל נלב"ע ח"י בטבת תשע"ב

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נוה אחיעזר

בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר

רח' נחשוני 3 (מאחורי בירנבוים 7-9), נוה אחיעזר בני ברק

עש"ק פרשת משפטים כ"ג בשבט תשע"ד, גליון מס' 229

זמני כניסת ויציאת השבת

הדה"נ	מוע"ש	ר"ת
4:44	5:47	6:20
ב"ב		
4:30	5:45	6:24
ירושלים		

חידה לשבת משפטים

בן אחר בן יעקב המופיע בפרשה הוא בן שבע משבע.

נושא הלכתי לפרשת משפטים

משיעוריו של הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א

גאב"ד נוה אחיעזר - בני ברק

הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

מכר מלח בתור סוכר, והונח במאכלים ונתקלקלו

[שמות כב, ה] **כִּי תֵצֵא אִשׁ וְגו' שְׁלֹם הַמִּבְעָר אֶת הַבְּעָרָה.**

שאלה: חנווני מכר בטעות מלח בתור סוכר, ובישלו במלח זה מאכלים, ונתקלקלו כתוצאה מכך, האם החנווני חייב בדמי המאכלים.

כל דבר בפני עצמו שלא יבא להחליף, וכיון דפשע יש לומר דדמי לידע מן המום, [ודלא כדעת בית הדין בירושלים], וכמו דקיימא לן בשנים שהפקידו

בשתי כריכות דמחויב הנפקד לתת לכל אחד מאתים מהאי טעמא דהוי ליה לידע.

תחילתו פשיעה וסופו באונס בשומר חייב ובמוכר פטור

חזר השואל ודחה את הדמיון לפקדון, שבהיה לו לידע מחוייב, דיש לומר דשאני התם בשומר, דגם

תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, אבל גבי היזק דינא דגרמי, כיון שהם אינם חושדים את הרוכל שעשה זאת עתה במזיד ובכוונה, רק דפשע מתחלה, וכיון דלבסוף הי' באונס י"ל דפטור. והסכים המהרש"ם לחילוק זה.

המוכר חייב לדקדק שלא להחליף ולא הקונה

אלא שלדעת המהרש"ם לא נחשב כאונס או שוגג, דהוי קרוב למזיד,

106 החידה השבועית ללומדי הדף היומי

יומא עב-עח

מדוע העינויים של יום הכיפורים מזכירים את ברכי נפשי.

החלפת הסוכר במלח נחשבת לגרמא בנוזקין ופטור

בספר מנחת שלמה¹ (ב"ק ו, א) הביא הגרש"ז אויערבאך זצ"ל דבר נחמד,

בעובדא שהיתה בימי ילדותו בירושלים שחנווני נתן לאשה בטעות מלח בתור סוכר, ובישלה במלח זה דגים ועוגות שכמובן נפסלו לאכילה, ונשאלה השאלה האם החנווני חייב לשלם דמי הדגים והעוגות. ובית הדין פסק, שהחנווני פטור לגמרי על אף שהוא גרם את ההיזק ע"י החלפת הסוכר במלח,

ואף שהרא"ש (ב"ב ג, יז) כתב דכל היכא שהאדם עצמו עושה את ההיזק לחבירו, הרי זה גרמי בנוזקין וחייב, מכל מקום בנידון דידן החנווני אינו אלא גרמא בנוזקין ופטור, כי החלפת הסוכר אינה נחשבת כלל לברי היזיקא, שהרי יכול בהחלט להיות שלפני השימוש יטעמו מהמלח וירגישו בטעות, ולא יארע כל נזק.

כשהמוכר טוען שברי לו שלא החליף

גם בשו"ת מהרש"ם (ה, יא) נשאל מעין זה, באשה העוסקת באפיית דובשנין לסעודת נשואין, וקנתה מרוכל א' תבלין הנקרא אבקת אפיה, שנותן כח בעיסה להתנשא למעלה ולהיות נאפה יפה, וכאשר נאפו הלחמים המה דקים ומקולקלים, וגם טעמם מחומץ ואינם מוכשרים כלל להתכבד, ונפסדו דמיהם לגמרי, ותולין הקלקלה באבקת האפיה שנתחלף במין אחר הנקרא 'קרעם טארטרי', או שהי' האבקת אפיה מקולקל לגמרי, ותובעים אותו לשלם להם כל דמי הקמח והדבש, לאשר נפסדו בגרמתו. אך בנידון המהרש"ם מיירי שהרוכל מכחיש וטוען ברי שנתן אבקת אפיה, ולא נתחלף במין אחר.

ידע המוכר או פשע מחויב לשלם מדינא דגרמי

והביא המהרש"ם בשם השואל שהעיר מחו"מ (רלב, כ-כא), מכר זרעוני גינה שאינם נאכלים ולא צמחו דחייב באחריות, ומחזיר לו הדמים שלקח ולא ההוצאה של החרישה וזריעה, ובמוכר לחבירו ונמצא בו מום והוליכו הלוקח למקום אחר, מבואר שם דאם ידע המוכר שהי' בו מום חייב גם בהוצאה שעשה הלוקח משום דינא דגרמי. וא"כ יש לומר דגם בנדון דידן פשע המוכר, דהיה לו לדקדק בדבר היטב בתחלה להניח

דהוי ליה לדקדק היטב שלא יחליפנו ולא ימיר רע בטוב, ואף אם למראה עיניו לא יוכל לשפוט, הוה למטעם לראות אם עמד טעמו בו, ובכהי גוונא קנסו גם בשוגג. [ודלא כדעת בית הדין בירושלים]. והביא ראיה

בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נוה אחיעזר בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר רח' נחשוני 3 (מאחורי בירנבוים 7-9) נוה אחיעזר בני ברק

זריזין מקדימין

בשמחה רבה הננו להודיע לציבור היקר כי במסגרת

שיעור הדף היומי בבוקר

שנמסר ע"י מורנו הגאב"ד

הגאון רבי **יצחק ישעי' ווייס** שליט"א

בימים א-ה בשעה 6:00 בבוקר

יחלו א"י"ה ביום שלישי הקרוב בלימוד

מסכת סוכה

כמו כן מתקיימים בבתינו"ד שיעורי דף היומי

ע"י הגאון רבי **צבי גריינמן** שליט"א

א-ה בשעה 6:45 בערב, עש"ק בשעה 1:00, מוצ"ש בשעה 7:30

וע"י הגאון רבי **גרשון הנפלינג** שליט"א

א-ה 10 דקות אחר זמן צאה"ש, ביום שבי"ק כשעה ורבע לפני זמן הדפ"ח

1. ומקורו ממכתביו להגר"צ ירוב מח"ס 'זכרון משה' (ב"ב תשס"ה) ונדפסו בספרו, והובאו הדברים ע"י השמועה בקובץ קול התורה (מ, ניסן תש"ו), ובספר משפטי התורה (שפי"ק ב"ק ו, א) (ה).

שהמגלגל חשיב כרוח מצויה, והוא אשו כשהזיק בעת גלגולו. ה"ה במקרה שלפנינו שהמלח הזיק, המלח נידון כבור המתגלגל של החנווני ברגלי האשה שלא בכוונה, שהכניסתו לתבשיל, שהאשה חשובה כרוח מצויה המתגלגלת את המלח להזיק את התבשיל השייך לבעלה, והוא המלח אשו דהחנווני וחייב בכל חיובי אש. וגם רש"י יודה שנחשב ממש כאש ששורפת בעצמה, והכא נמי המלח עצמו מזיק את האוכלין, ולא בגלל כחו של האדם המערב אותו.²

ההבדל בין מכר אש למכר מלח

ובזכרון משה הביא מי שהשיג על הגרש"ז, שאי אפשר לחייבו משום אש, שהרי בשעת מכירה עדיין אינו מזיק, ודומה למי שמכר אש לחבירו, והלך חבירו ושרף, האם יעלה על הדעת לחייב את המוכר. והאריך ליישב ע"פ דברי האחרונים. - ולא הבנתי כל דבריו, דלא אמר הגרש"ז שהוא מזיק אש, שוודאי אינה אש סתם, שהוא מדליקה ברשותו ויוצאת ברוח וכו'. ולא אמרו אלא שהוא ממונו המתגלגל שחיובו נלמד מאש. והרי יש לו את כל הגדרת בור המתגלגל, שכבר במקומו הראשון יכול להזיק, אלא שבמציאות הזיק לאחר שהועבר למקום אחר ע"י אדם ובהמה שלא כיוונו להזיק. ולכך מחוייב בעל הבור משום האב אש, שהרי כח אחר מעורב בה. - וברור שהמלח נשאר בבעלות המוכר, והוא ממונו, שהרי הקונה לא כיון לקנות מלח אלא סוכר, ואין זה אפילו כמקח טעות, שאינו מקח כלל. וכמו שהביא המרדכי (בבא מציעא, רמז רנח) באחד שקנה בדיל מן הגוי, ומכרו לישראל חבירו בחזקת בדיל ונמצא שכולו כסף, ותבעו מדין אונאה. ופטרו אבי העזרי [=הראב"ה] שלא זכה בו כשקנאו מן הגוי, כיון שלא ידע ולא נתכוון לקנות הכסף.³ והובא ברמ"א (ה"מ רלב, יח). ואין צורך להאריך ולהוכיח זאת כמו שהאריך בספרים הנ"ל.

חיוב בור המתגלגל בנוקי כלים

גם תמה הנ"ל, דאם נבוא לחייבו משום בור יפטר על המאכל, דכל דלאו בעל חיים מקרי כלים, כבב"ק (מח, ב). ונדחק ליישב על פי דברי הנצי"ב במרומי שדה, שהביא לחדש שנתמעט כלים בבור רק לעניין מיתה, דהיינו שהושחתו לגמרי. אבל במאכל שהזק מעט, שפיר מחייבין בבור. והוא דוחק, שלא הוזכר חילוק זה לא בש"ס ולא בפוסקים. - ולא הרגיש שהגרש"ז ביאר דבריו, שהתוס' סוברים שבור המתגלגל נידון כאש שחייב בכלים, כיון שהמגלגל חשוב כרוח מצויה. ובנידון דידן אף רש"י מודה כנ"ל.

מתי אומרים הוא ליה שלא תאכל ותכניס

ובעל זכרון משה שאל את הגרש"ז, שהרי בב"ק (מז, ב) אמרו בברייתא הנותן סם המות בפני בהמת חברו פטור מדיני אדם, ואמרו בגמ' סברה דהוי ליה שלא תאכל, אם כן גם כן הוא ליה שלא תכניס. ותירץ דבשלמא אם הינו דנים על נזק שנעשה מאכילת המלח במקום סוכר, יתכן שאפשר לדמותו, ולומר דהוי ליה שלא תאכל. אבל הכא הנשים קלקלו שלא בכונה ממון הבעל. נחשבים שפיר הנשים רוח מצויה שמגלגלת את המלח לתבשיל. - ולפי דבריו אם התבשיל של האשה עצמה, כגון בפנויה, יהיה החנווני פטור, כיון שדומה לנותן סם המות לפני בהמת חברו, שמאחר שהניזק הזיק לעצמו ומחמת מעשהו נגרם

מיבמות (פט, א) התורם קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצא סרוח, תרומה ויחזור ויתרום, דהוי שוגג קרוב למזיד דאיבעי לי' למיטעמי' קודם שיתרום. והכי נמי בנידון דידן, בוודאי דמי למראה דינר לשולחני, דלא היתה צריכה האשה לדקדק אחריו בזה. ובפרט לפי מה שכתבו התוס' בב"ק (כג, א) בהא דכלב שנטל חררה, דיותר יש לאדם ליזהר שלא יזיק אחרים משלא יזק, שמחוייב לשמור הגחלת מן הכלב, אע"פ שאין לו רשות לכנוס לביתו כדי שלא יזיק אחרים כו' ע"ש. וא"כ הכא נמי המוכר ה' מחוייב לטעום ולעיין היטב שלא יזיק להקונה, והו"ל לידע שיתנהו לתוך הקמח ויפסד הכל, אבל הקונה לא ה' מחוייב כ"כ שלא יזיק.

ראיה נפלאה שביש שני סוגים נחשב פושע

והביא המהרש"ם ראיה נפלאה, שכשיש עוד מין הדומה לזה הוי המוכר פושע, שהיה לו ליזהר מתחלה להניח באופן שלא יבא לטעות, מש"ס דיומא (נה, א) לא היו שופרות לקיני חובות מפני התערובות, שמא יתחלף שופר בשופר, ופריך ונכתוב עליה הי דחובה והי דנדבה, ומשני רבי יהודה לית ליה כתיבה (שאין סומכין על כך, דזמנין דלאו אדעתיה לעיוני בכתבא - רש"י), ואפי' בכתיבה חייש לאחלופי. ונהי דאנן לא קיימא לן כרבי יהודה וסמכין אכתיבה, אבל עכ"פ מוכח דכיון שהשופרות דומין יש ליזהר שלא יבא לטעות ולהחליף. והוא הדין המוכר היה צריך ליזהר מתחלה להניח באופן שלא יבא לטעות. ואם אין שם מין הדומה לזה, א"כ בוודאי הוי פושע במה שהחליף, דהוה ליה לעיין קצת עכ"פ, ולא היה טועה בדבר.

לחייב את המוכר משום ממונו המזיק

והביא המהרש"ם שהשואל רצה לחדש דבנדון דידן יתחייב גם בשוגג, דלא דמי לדינא דגרמי, דהכא ממונו שהיא האבקה האפיה המקולקלת, הזיק בידים העיסה, ולא גרע מהמוסר שלהבת לחרש שוטה וקטן דחייב משום ממונו שהזיק. והכא נמי כיון דהלוקח לא ידע מהקלקול לא עדיף מחרש שוטה וקטן.

ביכול הניזק להציל מניזק אין חיוב ממונו על המזיק

אולם המהרש"ם סובר שאין לחלק בזה, דשאני חרש שוטה וקטן שאין להם ידיעה כלל, ומסר לידם בשאט נפש דבר המזיק, חייב שפיר משום ממונו. אבל בנדון דידן שהלוקח ה' בידו לבדוק, ונהי דהמזיק יש לו לדקדק יותר, וכנ"ל מהתוס' ב"ק, מ"מ כיון דהי' ביד לוקח לבדוק שוב ליכא בזה חיוב ממונו, ורק משום דינא דגרמי קאתינן עלה. וראיה מב"ק (ק, א) דדייק מהא דמחיצת כרם שנפרצה דחייב באחריותו, דדיינינן דינא דגרמי, והא התם כרמו של זה הולך ומתערב בתבואה של חבירו, וא"כ גם למאן דלא דאין דינא דגרמי יתחייב משום ממונו, שהרי ההיזק בא ע"י ממונו שהולך ומזיק בידים בהיזק ניכר, וכמ"ש התוס' שם דהוי היזק ניכר בידים. אלא ודאי כמ"ש דכיון דגם בעל התבואה יוכל להציל את עצמו, אף שעל המזיק להרחיק את עצמו, מ"מ עכ"פ לא דמי לממונו, ורק משום דינא דגרמי חייב.

בלא הוברר גורם הניזק פטור המוכר

ומסיק המהרש"ם, דכיון שלא נתברר בוודאי שההיזק בא ע"י קלקול האבקה או החלפתה, והמוכר מכחיש, וכפי ראות עיני בקיאים יש לתלות הקלקול גם ע"י דבר אחר השכיח, [שלא כבעובדה שבנידון הגרש"ז], ואין הקונה חושד את המוכר כלל שעשה זאת במזיד, א"כ דמי לאיני יודע אם נתחייבתי לך, דפטור. ומלבד זאת בכל אופן הרי יכול המוכר לומר קים לי כהסוברים דבמתכוין לטובת עצמו פטור בדינא דגרמי.

חיוב המוכר משום אש של בור המתגלגל

והגרש"ז אויערבראך זצ"ל בילדותו, (כשעדיין לא נדפסו תשובות המהרש"ם), חידש שאף שאין אפשרות לחייב את החנווני מדין אדם המזיק, דהוי רק גרמא דלא ברי היזקא, שהרי יכלה לטעום, וכפי שהובא לעיל שהבית דין הכריעו כן, והוכיח הגרש"ז כן ממה שכתבו תוס' בב"ק (ו, א) ד"ה לאתיי, לעניין בור המתגלגל, שאין לחייב את בעל האבן אלא משום

2. גם הקדימו השואל בש"ת מהרש"ם סבר כן, אלא שלדעתו פעולת האשה כפעולת הזיק אש, שכיון שלא ידעה היא כחרש שוטה וקטן, והאבקה נחשבת מתחילתה כנחלת השורפת. והמהרש"ם דוחה דבירה לבדוק. ואילו להגרש"ז הוצרכנו לבא לדין בור המתגלגל הנלמד מהצד השוה, שהרי המלח בריחוק מהתבשיל אינו מזיק, ורק קירובו לתבשיל הפכו למזיק, אלא שלהאמור חיובו הוא מצד אש. 3. ואף שהנתיבות (רלב, ביאורים ח) כתב שרק אם היה באופן שאין דרך להודיע שהוא של כסף, אבל אם כרוך במטלית שדרך להודיע זכה הראשון. אם כן כאן הרי יודע הקונה שהוא מלח. מ"מ ברור שרק במקום שרוצה לזכות, כגון בקונה בדיל מגוי, והוא כסף ודאי רוצה לזכות בטעות הגוי, לכך זוכה שלא מדעתו. אבל הקונה סוכר ונמצא מלח, אינו מעוניין בו, ובפשוטו אם יטעמו, יחזירו לחנווני, לכך נחשב שפיר המוכר בעליו. ועיין גם בפתיחת תשובה (שם, ח) בשם ש"ת עבודת הגרשוני (צד) שרצה לחלק, שהכלי היה כולו כסף אלא שהקונה והמוכר לא הבינו שהוא כסף, הוי של מוכר. אך כיון שהלבוש (רלב), כתב הקונה כלי מגוי בתורת בדיל וכו' או אפילו עצמו כסף כו', הרי שפסק להדיא שאפילו כולו כסף, לא זכה בו הלוקח מן הגוי, כיון שלא ידע ולא נתכוין לקנותו. והסמ"ע לא השיג עליו כדרכו, שמע מינה שתיקה כחודאה דמאי, ממילא יש לפסוק כן למעשה, ע"ש. - א"כ ברור שהמלח שייך למוכר, והוי אבנו וסכינו.

והשו"ע בחו"מ (תי"א, ג) מנה בין תולדות הבור, שאם הניח אבנו ברשות הרבים ולא הזיקו במקומם אלא נתגלגלו למקום אחר ע"י רגלי אדם, חייב המתגלגל הכל שהוא פושע. מכל מקום דין גילגל שלא בכוונה, כעין עובדא דידן, לא הובא כלל בשו"ע. וכן לא הובא דין אבנו וסכיניו שהזיקו בזמן נפילתן. והרבה האריכו הראשונים והאחרונים בעניין ד' האוקימתות דילפינן בגמ' ממה הצד, אבנו סכיניו ומשאו שהניחן בראש גגו, בור המתגלגל, פותקין ביבותיהן, והכותל והאילן שנפלו, אם הם להלכה ובאיזה אופן. רבינו חננאל כתב דקיימא לן כרבינא (דהצד השוה לאתווי הכותל והאילן) דהוא בתרא, ויש אומרים ככולהו, דלא פליגי אלא כל חד וחד דייק ומוקים. הרי שלדעה ראשונה שבר"ח בג' האוקימתות הראשונות פטור, ורק בכותל ואילן חייב. והרי"ף השמיט לגמרי הלכות אלו, ולכאורה טעמו משום שסבר שכל הסוגי' אתיא דלא כהלכתא. והרמב"ם ג"כ השמיט הך דבור המתגלגל, והזכירו רק דרך אגב בפ"ב מנזקי ממון (ה"י) לעניין חוט שהיה קשור ברגל התרנגול שחייב חצי נזק שהרי הוא כבור המתגלגל. [ועיין בחי' ר' נחום ב"ק (יט, ב אות סז) דרך מחודשת בביאור שיטת הרמב"ם, ולדבריו ודאי אין לחייב בנדון דידן].

טעם שלרבא פטור אבנו וסכיניו

והפנים מאירות ביאר טעם הפוסקים הפוטרים אבנו וסכיניו, שסבירא להו שאביי ורבא חולקים, ולדעת רבא אבנו וסכיניו פטור, דלא מצינו בור שיתחייב על ידי כח אחר, ומאש ליכא למילף, שאש חייבת משום שמזקת בשעת הליוכה, שאז הכח אחר הוא צד לחיוב. אבל כשמזקת לבתר דנייח, הוא כח אחר צד לפטור. ואם כן אין ללמוד אבנו וסכיניו בטר דנייח, לא מבור, דמה לבור שאין כח אחר מעורב בו, ולא מאש, דשאני אש שכח אחר המעורב בו פועל בשעת ההיזק לכך חייב, מה שאין כן אבנו וסכיניו שמזיק רק לאחר שנח. וממילא דעת רבא שבאבנו וסכיניו יהיה פטור, ורק בבור המתגלגל, שמיד כשהניחו הוא מזיק אז חייב, עיין תוס' ד"ה כי שדית באמצע הדיבור. ואביי יסבור שבור המתגלגל חשיב מעשיו גרמו לו, דהו"ל לאסוקי אדעתיה דסופו ליפול ברוח מצויה, ומחוייב משום בור ולא מהצד השוה. ואנן לא קי"ל כתריוהו. א"כ לכאורה אם יחשב המלח למזיק בטר דנייח, שנתקלקל המאכל לאחר שהונח, אם נחשיבו כאבנו וסכיניו, כי נניח שלפני המסירה לאשה אינו נחשב מזיק, לרבא פטור לגמרי, ולאביי המחייב משום הצד השוה לבור ואש, פטור על התבשיל שנחשב כלים. ואם נחשיב המלח לבור המתגלגל, כי מלח שטועים בו נחשב למזיק (וכמובן תלוי אם הטעות היתה שחישב השק לשק סוכר, או שבטעות לקח משק המלח), פטור הן לאביי והן לרבא על כלים.

הסוברים שבור המתגלגל חייב

אבל הרא"ש כתב כדעיה שניה שבר"ח, שכולן הלכות פסוקות הן ולא פליגי אהדדי. והביא הרא"ש שיש גדולים הסוברים שכל מה שנלמד ממה הצד פטור מכל מה שכל אחד מהמלמדים פטור, וממילא אבנו וסכיניו פטור בכלים כמו בור ופטור בטמון כמו אש. – ואז יהיה המוכר פטור מהיזק התבשילין. והקשה עליהם הרא"ש דא"כ בור המתגלגל שנלמד במה הצד של בור ושור דהיינו רגל, צריך להיות פטור ברה"י כמו בור וברה"ר כמו רגל. וא"כ אין מציאות חיוב בבור המתגלגל. לכן סובר הרא"ש שדבר הנלמד מבור ואש יש לו כל דיני בור שדומה לו. אלא שלא תאמר היכן מצינו בור שחייב בכח אחר מעורב בו, וא"כ נפטור באבנו וסכיניו, קמ"ל שכשם שהאש חייבת אף שכח אחר מעורב בו, כך גם בור שכח אחר מעורב בו חייב, אף שהבור המוזכר בתורה אין כח אחר מעורב בו, וממילא אבנו וסכיניו חייב גם על טמון. ויש להאריך הרבה בזה, ואכמ"ל. – א"כ אם נחשיבו כבור המתגלגל יפטר על התבשיל שהוא כלי כנ"ל. ואם הוא כאבנו וסכיניו דנייח, שלא הפקירם, כנ"ל, לשמואל שהלכה כמותו יפטר ורק לרב יהיה חייב. – ומאחר שמצינו כל הני צדדים ושיטות לפטור, ודאי יוכל המוכר לטעון קים לי, ולהפטר מתשלומין.

הנזק, הוי לו שלא יאכל, ואי אפשר לחייב בדיני אדם את מניח הסם. וכן כתב בספר משפטי התורה.

מסירת המלח הוי כהניח בראש הגג

והקשה השואל הנ"ל, שהרי המלח אינו בגדר הולך ומזיק, ואין לחשבו כאש, וכמו שכתב באבן האזל לעניין אש המונחת בבור, ונפל שמה שור ונשרף, שאינו אש, כיון שהניזוק בא אליו. והשיב הגרש"ז, שמסירת המלח ליד האשה נחשבת כהניח במקום שיתגלגל ע"י האשה שלא בכוונה, למקום שיזיק.

הניח בקבוק באשפה ונשטם בשעת הפינוי והזיק

והגרש"ז אויערבאך פסק מטעם זה, שהמניח בקבוק זכוכית במיכל אשפה עמוס, ובשעת הפינוי ע"י העיריה נשטם ונשבר והזיק, שהיה ליה כמתגלגל ברגלי אדם שלא בכוונה, וחייב בעל התקלה משום אשו. (אלא שלבטר דנייחי יפטר על הכלים, כבור).

המלח לעצמו אם נחשב כמזיק

ותמחו שם על הגרש"ז, שלכאורה בור המתגלגל היינו שהוא בור במקומו הראשון, וחייבו מחמת שבעל הבור עשה תקלה ברה"ר, שאסור היה לו לעשותה, כיון שבני אדם יכולים להנזק ממנו, ולכן אף אם הבור הועבר על ידי רוח מצויה דהיינו אדם או בהמה נשאר החיוב על בעל הבור, שנחשב כאילו הוא עצמו עשה התקלה במקום החדש. וכמו כן באבנו וסכיניו ומשאו שהניחן בראש גגו, אף שהניחם ברשותו, כיון שהניחם במקום שיכולים להזיק ע"י הרוח המצויה, נחשב שעשה מזיק. אבל בנידון דידן, המלח אינו בגדר מזיק ותקלה, אלא הוא מאכל לתועלת בני אדם, ורק כשמכניסים אותו בתבשיל שאינו ראוי לכך נגרם היזק, אם כן לכאורה אין להחשיב את החנווני כמניח תקלה ועושה נזק, שהרי רק המבשלת היא שהפכה את המלח לדבר המזיק, ואמאי נחייב את החנווני שנתן מצרך שאינו מזיק, כמו מניח בור המתגלגל שעשה מזיק. והביא בזכרון משה רביה לדבר זה מדברי האבן האזל (נ"מ ד, ו) שהסביר דברי הגמ' (ב"ק ט, ב) שור דרכיה לנתוקי בור דרכיה לנתורי, גחלת כמה דשביק לה מעמיא עמיא ואזלה, דגחלת כיון שכל זמן דשביק לה מעמיא ואזלא, לכן בטל לו דין מזיק מהאי גחלת. ורק דחרש שוטה וקטן ליבוה ועשו אותה לאש. נמצא דהחרש שוטה וקטן עשו הגחלת למזיק. ובכהאי גוונא אין לחייב את הבעלים על ידי פשיעה, כי אין מחייבים את הבעלים אלא א"כ פשע במזיק. – אולם לכאורה דמיונו של הגרש"ז עולה יפה, שהרי אף אם מלח הינו מצרך מאכל שאינו מזיק, והמניח מלח ברשות הרבים אינו גורם שום נזק בכך, אבל מלח המכור בתור סוכר, נחשב מזיק, שהרי ברור שבקרוב ישתמשו בו וינזקו, ואין רגילים לבדוק ולטעום, ולכן בוודאי הנותן מלח ביד האשה בתורת סוכר נחשב כמניח אבנו וסכיניו ברוח מצויה, וחייבו מצד אש.

היזק המלח אם נקרא אינו ניכר

בקובץ קול התורה הנ"ל, הביא בשם הגאון רבי אברהם גורביץ, דאפשר דמ"מ פטור, דהכנסת המלח הוי כהיזק שאינו ניכר, דכל ההיזק הוא רק בתערובת המלח, ואין שינוי בעצם מראה המאכל, רק הוספת טעם חיצוני, וגם אינו מחסרו, עיין רש"י ב"ק (ה, א) ד"ה שאינו ניכר. (מובן שבנידון המהרש"ם מדובר שהלחמים נאפו בצורה שונה, כנ"ל, אין מקום לטענה זו). גם בזכרון משה נתקשה בזה והאריך ונדחק ליישב. שוב הביא שאמר לו הקהילות יעקב שמסתבר שנחשב ניכר, (כנראה כי נרגש טעמו). – ולדידי הדבר פשוט ששינוי טעם הפוחת מערך הדבר נחשב היזק ניכר, דהרי מצינו שדנו על תשלומי החמצת יין ושאר אוכלין שנפסלו לאכילה מחמת קלקול, ולא עלה על דעת אחד לפטור מתשלום מחמת היזק שאינו ניכר. ולא נתנו דוגמה לאינו ניכר, אלא כגון שטעמו לא נשתנה אלא שירד ערכו מחמת איסור. – מאידך יתכן שתבשיל שמתבשל בתוך סיר מכוסה, נחשב כטמון שבנזקי אש פטור.

אם להלכה מחייבין את המוכר מצד בור המתגלגל

אולם לדידי, אם כי דברי הגרש"ז אויערבאך מתוקים, צריך עיון רב אם אפשר לחייב בדין תורה את המוכר מדין בור המתגלגל. דאף שהטור

זינו ההיכל - פקודת משה

ממדן רבינו הגה"צ גאב"ד נוה אחיעזר זצ"ל

מישראל, ולכן ע"י התשובה ומעש"ט שאנו עושים בימי השובב"ם, אנו מתקנים מקודם את עצם החטא בבחי' של שנה עונותינו לנגדך, ולכן אנו מסיימים בפ' יתרו בפסוק אשר לא תגלה ערותך עליו, היינו למחוק ולכבס את החטא כולו שהוא בבחי' ערוה, שלא יראה ולא ימצא בתוכנו, אבל בכך לא סגי, כי עלינו לתקן גם את הבחי' של עלומנו למאור פניך, ששוב נזכה לשבור את המחיצה המבדלת בינינו לבין השכינה, כמו שאומר הנביא (ישעי' נ"ט ב') כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם וחטאותיכם הסתירו פנים מכם משמוע. ולכן בפרשה האחרונה של שובב"ם אנו קוראים בתורה, ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם. וזה שרומז רש"י הקדוש, כל מקום שנא' אלה פוסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים, היינו שלא נסתפק במחיקת החטא, אם לא תגלה ערותך עליו, אלא צריך להוסיף כדי לזכות לואלה המשפטים אשר תשים לפניכם, היינו שנזכה גם למאור פנים בבחי' יסא ה' פניו אליו שנזכה שהקב"ה יאיר פניו אתנו וישכון בתוכנו, ולכן קבעו רמז זה דוקא בפ' משפטים, כי המשפטים מסמלים את השראת השכינה בישראל כמ"ש אלקים נצב בעדת א-ל, וזה שדרשו במדרש הפסוק כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה, וכן הפסוק ממשלי, הכר פנים במשפט כל טוב, בשעה שהדין יושב ודן באמת כביכול מניח הקב"ה שמי השמים ומשרה שכירתו בצדו, ומביא על זה את הפסוק (משפטים ב') וכי הקים ה' להם שופטים והיה ה' עם השופט, שעל ידי שהאדם חוזר בתשובה מאהבה על החטאים והעונות, זוכה לתקן גם את העלומנו למאור פניך, והוא שם עליו שופטים צדיקים בבחי' צדיקים יצ"ט שופטם, ואז הקב"ה משכין שכירתו בתוכנו, כן נזכה ב"ב שהקב"ה יחזיר שכירתו לציון ויגאלנו גאולת עולמים ותחזנה עינינו בשוכן לציון ברחמים אמן.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם, וברש"י כל מקום שנאמר אלה פוסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים וכו'. ובמדרש (שמ"ד פרק ל"ז) ד"א ואלה המשפטים, הה"ד (ישעיה נ"ז) כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה וגו', זש"ה (משלי כ"ז) גם אלה לחכמים הכר פנים במשפט כל טוב, אמר הקב"ה מי גרם לדיינין שיהיו יודעין לדון ע"י שקבלתם את התורה שכתוב בה (דברים י"ב) אלה החקים והמשפטים והתורות, אלא היו יודעין הכר פנים במשפט כל טוב, מהו כל טוב, אלא בשעה שהדין יושב ודן באמת כביכול מניח הקב"ה שמי השמים ומשרה שכירתו בצדו וכו' (ובתנחומא ד) מובאת דרשה זו בנוסח שונה אבל גם שם מוזכר ענין השראת השכינה ע"י דין צדק עיי"ש). ויל"פ בס"ד ענין זה על סדר השובב"ם שמתחילים בפ' ואלה שמות בני' הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו, ומסתיימים בפרשת ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם. הדנה ידוע אשר ענין השובב"ם בא על תיקון איש וביתו, שהבית של כל יהודי יהיה מקום להשראת השכינה כמשאז"ל בסוטה, איש ואשה זכו שכניה ביניהם, ואם פוגמים ח"ו בעון זה גורמים ח"ו שתסתלק השכינה מישראל, כמו שאמרה תורה (דברים כ"ג ט"ו) כי ה"א מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויבך לפניך והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריו. וכ"מ שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה. ואיתא בספרי חסידות דהפסוק ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם, קאי על כל איש ואיש שצריך לשפוט את עצמו ולבחון את דרכיו לראות מי שופט אותו, דאיתא בגמ' (ברכות סא.) צדיקים יצר טוב שופטן, רשעים יצר הרע שופטן. וע"י התשובה הוא ממנה על עצמו את היצר טוב לשפוט אותו, שהוא שופט טוב ואז זוכה להשראת השכינה, ועיין אמרי נועם קצת מזה.

והנה אבא מארי זצ"ל מפרש בספרו **ברכת אברהם** בכמה אנפין את הפסוק אשר תשים לפניכם, שתזכו להארת פנים ושהקב"ה יסא פניו אל בני' כמו שנאמר בברכת כהנים יאר ה' פניו אליך ויחונך יסא ה' פניו אליך וישם לך שלום. היינו שנזכה שהקב"ה יסא פנים לישראל וישכין שכירתו בתוכנו עיי"ש לדרכו. ואקדים עוד דברי **הישמח ישראל** (ה"ב דף י"ז לבדיקת המין) שמביא **בשם אדמו"ר הזקן מוהר"י מוזארקא זצלה"ה** עה"פ (תהלים צ') שנה עונותינו לנגדך עלומנו למאור פניך, כי בהחטא יש שני חסרונות, הא' הוא גוף החטא שמורד לעשות נגד רצון הקב"ה מלכו של עולם, וזהו שנה עונותינו לנגדך. הב' הוא כי מחשיך את עיני האדם מלראות באור פני מלך חיים ולהתקרב אליו, וזהו עלומנו למאור פניך, היינו מה שהעלים החטא מאתנו ידיעת אור פניך ולהתקרב אליו עכ"ל. וע"י התשובה מאהבה שנעשה מזדונות זכיות יתוקנו שתי החסרונות, כי נזכה ע"י התשובה מאהבה להתקרב אליו אף מה שחסרנו בזמן החטא ממש כי נעשה ממנו זכיות וקירוב אליו ית"ש עכ"ל.

וי"ל שזהו גם ענין השובב"ם שמתחילים בפ' שמות, שם נאמר בתוה"ק, ואלה שמות בני' הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו, דהכוונה כמו דאיתא בזה"ק שקוב"ה ושכינתו כביכול באו עם בני' למצרים והשכינה שרתה בכל בית ישראל, וע"י שהגענו למצרים המסמל את הקליפות, שקענו בחטאים ועונות שגרמנו לא רק לחטא ולמרוד נגד מלכו של עולם בבחי' שנה עונותינו לנגדך, אלא גם גרמנו בעוה"ד שהשכינה הקדושה התרחקה מאתנו בבחי' עלומנו למאור פניך, ותפקידנו וחובתנו בששת השבועות של ימי השובב"ם הקדושים, שנתקנו במיוחד לתשובה וכפרה על חטא זה שגורם שהשכינה ח"ו תסתלק

פתרון חידת הדף היומי (105)

במס' יומא מופיעים פעמיים **"יקירי ירושלים"**. במתני' (סו, ב) **"מיקירי ירושלים** היו מלווין אותו עד סוכה הראשונה כו", ולעיל (יט, ב) שנינו **"מיקירי ירושלים** לא היו ישנים כל הלילה כדי שישמע כהן גדול כו", נמצא איפוא שכשהם למען משלח השעיר הם היו מלווין כו', וכשהם למען הכהן גדול הם לא היו ישנים כו'.

פתרון החידה לפ' יתרו =

חידה יסא יתרו
על איהו לא תעשה
היהרנו פעמיים בפרשת.

בעשרת הדברות הוזהרנו פעמיים בלשון **"לא תעשה"**. פעם א' **לא תעשה** לך פסל וגו', ופעם ב' **לא תעשה** כל מלאכה וגו', ודו"ק.

© כל הזכויות שמורות למחבר

ביהמ"ד הגדול "היכל אברהם צבי" נוה אחיעזר
בנשיאות מורנו הגרי"י ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר

כוס תנחומין
הננו בזאת לשגר בזאת למע"כ מתפללי ביהמ"ד
הר"ר **יעקב שוורץ** הי"ו
באבלו על פטירת **אבי** ע"ה

הרב **מנשה רצאבי** הי"ו
באבלו על פטירת **אמו** ע"ה

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא תוסיפו לדאבה עוד.

מתפללי ביהמ"ד ההנהלה

גמ"ח כלי עבודה "אביה" (שיכון ו)
רוב כלי העבודה: פטישון, רתכת, דיסק, מקדחות, מברגות, וכיו"ב
יעוץ וליזוי מקצועי חינם!
טלפון: 03-6780673 או 054-2149883 (שלמה)

בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" - נוה אחיעזר
ש"ש טרו תתק"ף רב אברהם צבי ווייס זצ"ל נאב"ד נוה אחיעזר
בנשיאות מורנו הגרי"י ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר
רח' נחשונים 3 (מאחורי מדרגים) נוה אחיעזר, בני ברק

השיעור בהושן משפט
בנושאים אקטואליים בדיני ממונות
שנמסר ע"י הרה"ג רבי
ירון מרדכי זכאי
שליט"א

מתקיים **כ"ג שבת קודש**
בשעה 4:00 אה"צ
תפילת מנחה בשעה 3:30

השיעור מתקיים בבית המדרש הגדול
"היכל אברהם צבי" רח' נחשונים 3 נוה אחיעזר

2016 10/6
2016/10/6